

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

- A. Συντακτικά:** Τελεία, άνω τελεία, διπλή τελεία, κόμμα, παύλα, διπλή παύλα, παρενθέσεις, αγκύλες
B. Σχολιαστικά: θαυμαστικό, ερωτηματικό, αποσιωπητικά, εισαγωγικά

A. Η Γραμματικο-συντακτική λειτουργία της στίξης

Τελεία (.) Χρησιμοποιείται για να δηλώσει:

- το τέλος περιόδου με ακέραιο νόημα
- σύντμηση λέξεων / συντομογραφίες π.χ., κτλ

Άνω τελεία (·) Σημειώνεται για να δηλώσει:

- το τέλος ημιπεριόδου. Η ημιπερίοδος έχει μεν νοηματική αυτοτέλεια, όχι όμως και ολοκληρωμένο νόημα. Για να ολοκληρωθεί, είναι απαραίτητο και το τμήμα του λόγου που ακολουθεί.
- να χωρίσει μέσα στη φράση δύο μέρη από τα οποία το δεύτερο επεξηγεί / διασαφηνίζει το πρώτο ή έρχεται σε αντίθεση μαζί του.
- την παράθεση / απαρίθμηση στοιχείων

Διπλή τελεία (:) Χρησιμοποιείται για:

- να εισαγάγει παράθεμα
- να εισαγάγει κατάλογο στοιχείων
- να εισαγάγει γνωμικό, παροιμία κ.τ.λ.
- να συνδέσει προτάσεις από τις οποίες η δεύτερη επεξηγεί την πρώτη ή είναι αποτέλεσμα της πρώτης
- να γίνει διάκριση μεταξύ θέματος και σχολίου σε κείμενα επιγραμματικού χαρακτήρα

Κόμμα (,) Είναι ίσως το συχνότερο σημείο στίξης και χρησιμοποιείται:

- σε ασύνδετο σχήμα
- στην αρχή και το τέλος παρενθετικής πρότασης
- πριν και μετά την κλητική προσφώνηση
- στην παράθεση και την επεξήγηση
- στις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις εκτός από τις ειδικές, τις ενδοιαστικές, τις πλάγιες ερωτηματικές και τις βουλητικές (όταν όμως αυτές χρησιμοποιούνται ως επεξηγήσεις, τότε το κόμμα μπορεί να σημειωθεί)

Παύλα (-) Χρησιμοποιείται για να δηλώσει:

- την εναλλαγή προσώπων στο διάλογο
- το διάστημα μεταξύ δυο ορίων
- την ένωση στοιχείων
- τη διάζευξη

Διπλή παύλα (- -) Χρησιμοποιείται για:

- την οριοθέτηση παρενθετικών σχολίων Τα σχόλια αυτά είναι επεξηγηματικά ή συμπληρωματικά και θεωρούνται αρκετά χρήσιμα ώστε να συμπεριλαμβάνονται στα γραφόμενα.

Παρενθέσεις () και Αγκύλες ([] { } < >) Σημειώνονται για να συμπεριλάβουν:

- παραπομπές
- πηγές παραθεμάτων
- επεξηγηματικά στοιχεία
- σχόλιο που επεξηγεί ή συμπληρώνει αλλά είναι επουσιώδες

B. Η στίξη ως σχόλιο

Θαυμαστικό (!)

Το θαυμαστικό σημειώνεται ύστερα από τα επιφωνήματα και από κάθε επιφωνηματική φράση και χρησιμοποιείται:

- γενικά για να δώσει έμφαση στο συναίσθημα.
- ειδικότερα, για να δηλώσει: θαυμασμό, έκπληξη, ειρωνεία, απορία, αμφισβήτηση, αποφασιστικότητα, ανησυχία
- για να υπογραμμιστεί η εντύπωση από κάτι απίστευτο αλλά και αμφιβολία, υπερβολή, πάθος, φόβο, πόνο, χαρά, ελπίδα

Ερωτηματικό (;)

Το ερωτηματικό σημειώνεται στο τέλος μιας ερωτηματικής φράσης και δηλώνει άγνοια, απορία. Ως σχόλιο, μπορεί να δηλώνει:

- προβληματισμό, προτροπή, παράκληση, ειρωνεία, αμφισβήτηση της αξιοπιστίας μιας θέσης, αμφιβολία
- διατύπωση ρητορικής ερώτησης (ερώτησης δηλαδή της οποίας η απάντηση είναι αυτονόητη)
- πρόθεση του γράφοντος να αφυπνίσει τον αναγνώστη, να δείξει απειλή, να προκαλέσει το ενδιαφέρον, να δώσει παραστατικότητα.

Αποσιωπητικά (...)

Τα αποσιωπητικά δείχνουν πως αποσιωπούμε κάτι, δηλ. πως η φράση έμεινε ατελείωτη από συγκίνηση, ντροπή ή γι' άλλο λόγο, κάποτε επειδή κρίνουμε περιττό να την αποτελειώσουμε, κάποτε από περιφρόνηση, απειλή, ή στο διάλογο, όταν κόβει την ομιλία ο συνομιλητής. Ως σχόλιο δηλώνουν:

- κάποιο υπονοούμενο/υπαινιγμό τα οποία πρέπει να συμπεράνει ο αναγνώστης
- στιγμιαία παύση της ανάγνωσης πριν από ένα στοιχείο του μηνύματος στο οποίο πρέπει ο αναγνώστης να εστιάσει την προσοχή του
- συγκίνηση, ντροπή, δισταγμό, απειλή, προβληματισμό
- πως ο γράφων δεν μπορεί ή δε θέλει να ολοκληρώσει τη φράση του.
- ειρωνεία.

Εισαγωγικά (« ») σημειώνονται:

-στην αρχή και στο τέλος των λόγων τρίτου προσώπου που μνημονεύονται κατά λέξη. Συνήθως στην περίπτωση αυτή σημειώνεται πριν από τα εισαγωγικά διπλή τελεία.

Τα ξένα λόγια που αναφέρονται σε εισαγωγικά πρέπει ν' αναφέρονται ακριβώς όπως ειπώθηκαν.

-στο διάλογο, για να κλείσουν μέσα τους τα λόγια προσώπων που μιλούν, ιδίως όταν δεν μεσολαβεί η παύλα για να χωρίσει τα λόγια του καθενός.

-για να ξεχωρίσουν κάτι, ρητά, φράσεις ή λέξεις που δεν ανήκουν στη συνηθισμένη γλώσσα:

-σε τίτλους βιβλίων, θεατρικών έργων, εφημερίδων, σε ονόματα πλοίων, σ' επιγραφές κτλ.

Ως σχόλιο, χρησιμοποιούνται δηλώνοντας:

- αποστασιοποίηση του γράφοντος από τα γραφόμενα
- μεταφορική χρήση μιας λέξης του κειμένου
- έμφαση - αμφισβήτηση - ειρωνεία

Άσκηση

Να εντοπίσετε τη λειτουργία των σχολιαστικών σημείων στίξεων στο παρακάτω κείμενο:

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Παπανούτσος, Πρακτική φιλοσοφία